

Remigiusz Sobański

Wspomnienie o prof. P. A. d'Avack

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 26/3-4, 213-216

1983

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. REMIGIUSZ SOBAŃSKI

WSPOMNIENIE O PROF. P. A. D'AVACK¹

Doszła do nas wiadomość o śmierci prof. P. A. d'Avacka. Jako jedna z centralnych postaci współczesnej kanonistyki pozostaje w żywej pamięci uczonych polskich, z którymi utrzymywał bogate i przyjacielskie kontakty.

W r. 1956 prof. d'Avack przeniósł się z Florencji do Rzymu. Krok ten oznaczał coś więcej niż tylko zmianę uniwersytetu. Stał się wtedy jedynym tytularnym profesorem prawa kanonicznego na wydziałach prawa włoskich uniwersytetów państwowych. Przed przejściem do Rzymu wykładał prawo kościelne — podobnie jak inni kanoniści na uniwersytetach państwowych — łącznie z prawem wyznaniowym. Już jako profesor we Florencji d'Avack uczestniczył w dyskusji na temat zagadnień metodologicznych kanonistyki, jaka rozwinęła się w Italii po wprowadzeniu w r. 1936 prawa kanonicznego jako przedmiotu fakultatywnego na wydziały prawa. Jak wiadomo, zarysowały się wówczas dwa stanowiska. Wedle jednego — mającego swego porte-parole w A. C. Jemolo² — wykład prawa wyznaniowego (*diritto ecclesiastico*) winien obejmować zarówno prawo wyznaniowe (państwowe) jak i prawo kościelne. Dałby on podstawową znajomość prawa kościelnego, którą studenci mogliby pogłębić w ramach specjalizacji przy katedrze prawa kanonicznego zajmującej się przede wszystkim egzegezą tekstów. Odmienny pogląd reprezentowany głównie przez V. Del Giudice³ — strzegł autonomii obydwu nauk, rezerwując katedrom prawa wyznaniowego prawo wyznaniowe i przyznając całość wykładu prawa kościelnego katedrom prawa kościelnego. Obejmując katedrę prawa kanonicznego stanął więc d'Avack wobec problemu, czy ma to być katedra specjalistyczna, której wykłady zakładają już fundamentalne wprowadzenie w problematykę prawną Kościoła, czy też ma objąć całość kształcenia kanonistycznego realizowanego na wydziałach prawa.

¹ Pietro Agostino d'Avack, ur. 1905 w Rzymie, dr prawa, dr prawa kanonicznego, profesor kolejno na uniwersytetach w Ferrarze, Florencji i Rzymie, prezes Consociatio Internationalis Studio Iuris Canonici promovendo w latach 1973—1980, prezes honorowy od 1980, zmarł w Rzymie 6. 6. 1982.

² *Insegnamento del „diritto ecclesiastico” e del „diritto canonico”*, Il Dir. ecl. 48 (1973) 177—180.

³ *Per lo studio del diritto canonico nelle università italiane*, w: Studi in onore di F. Scaduto, Firenze 1936, I, 227—238.

Koncepcja A. C. Jemolo' była dla d'Avacka nie do przyjęcia, nie szanowała bowiem autonomii nauk i właściwej im metodologii. Łączenie wykładu prawa wyznaniowego i kościelnego w jednej osobie powoduje — zdaniem d'Avacka — zapoznanie oryginalnego i specyficznego charakteru prawa kościelnego.

Blizsze było prof. d'Avack stanowisko V. Del Giudice, niemniej jednak nasuwało ono szereg wątpliwości natury praktycznej. Ramy czasowe nie pozwalają bowiem dać studentom prawa, pozbawionym przygotowania teologicznego, kompletnej, panoramicznej wizji prawa kościelnego, odkrywającej jego ducha i specyfikę. Zamiast pogłębionej penetracji struktur prawnych Kościoła, ich mechanizmów i teleologii, obdarzyłby ich taki wykład serią mnemotechnicznych wiadomości, skazanych na zapomnienie i niezdolnych kształtować formację prawniczą. Godzi się podkreślić, że nauczanie prawa kanonicznego na wydziałach prawa miało nie tyle służyć celom praktycznym (jak to zdaniem d'Avacka — ma miejsce na wydziałach prawa kanonicznego uniwersytetów kościelnych), lecz stanowić istotny element formacji prawnej, nieodzowny w kraju o kulturze i tradycji katolickiej.

Nie akceptując żadnej z proponowanych opcji d'Avack opracował własny program studium prawa kościelnego na wydziałach prawa. Po kilku wstępnych pracach⁴ przedłożył swoje propozycje w wydanym w r. 1956 *Corso di Diritto Canonico*, po dwudziestu czterech latach wydanym w nowym opracowaniu jako *Trattato di Diritto Canonico*⁵. Postuluje w nim podzielić wykład prawa kościelnego na dwie części, ogólną i szczegółową. Pierwsza to mniej lub bardziej syntetyczny, ale zawsze kompletny i organiczny traktat o podstawach i fundamentalnych cechach charakterystycznych systemu prawnego Kościoła, ujawniający rdzeń i czynniki kształtujące fenomen prawa kościelnego we wszystkich jego rozgałęzieniach i instytucjach. Chodzi nie o nagromadzenie wiadomości, lecz o wprowadzenie w klimat prawa, o orientację w jego założeniach deontologicznych, o wgląd w mechanizmy rządzące tym prawem i ożywiające je. Tę część ogólną dzieli autor — także w wydanym w r. 1980 *Trattato* — na dział poświęcony spojrzeniu na wewnętrzną problematykę prawną Kościoła (*ius publicum ecclesiasticum internum*) oraz na dział naświetlający fenomen prawny Kościoła z punktu widzenia jego relacji do innych społeczności (*ius publicum ecclesiasticum externum*).

⁴ *Considerazioni su alcune peculiarità dell'ordinamento giuridico*, Arch. Dir. Eccl. 5 (1943) 123—142; 305—350; *Considerazioni sulla questione metodologica nello studio del diritto canonico*, Il Dir. eccl. 54 (1943) 157—173; 229—236; *L'insegnamento del diritto canonico nella Università di Stato*, Rivista ital. per le scienze giur. 8 (1955—1956) 57—87.

⁵ Milano 1980 Dzieło to recenzuję w Prawo kan. 24 (1981) nr 3—4, 291—295. Por. także R. Sobański, *Kanonistik als theologische Wissenschaft. Einige Bemerkungen zu „Trattato di Diritto Canonico“ von P. A. d'Avack*, Archiv f. kah. Kirchenrecht 148 (1979) 447—457.

W drugiej części wykładu Autor proponuje monograficzne zajęcie się wybranymi instytucjami prawa kościelnego, takimi, które wydają się bardziej interesujące lub charakterystyczne. Nie należy przy tym ograniczać się do ich aspektów historycznych i normatywnych, lecz ujawnić wewnętrzną istotę oraz *ratio institutionis*. Za szczególnie ważne uważa d'Avack wykazanie, jak weryfikują się w poszczególnych instytucjach podstawowe założenia i cechy charakterystyczne prawa kościelnego, naświetlone w pierwszej części wykładu.

Propozycje programowe prof. d'Avack przedstawiam tu szerzej niżby tego wymagały ramy nekrologu. Ale właśnie one dowodzą ogromnej uwagi Autora wobec prawa kościelnego. Był nim zafascynowany i — jak sam wyznał — uprawiał kanonistykę z *intelletto d'amore*⁶. Chciał fenomenem prawnym Kościoła przykuć uwagę świata prawniczego, uważając, że wniknięcie weń pogłębia formację intelektualną i kulturalną prawników, zarówno wierzących, jak i niewierzących. Ten, bardzo osobisty, stosunek do prawa kościelnego, objawił się w przemówieniach Profesora, szczególnie zaś zaznacza się w Jego podręcznikach, pisanych w sposób niezwykle klarowny i pochłaniający uwagę czytelnika.

Dzieła i działalność prof. d'Avack dają nam przykład zaangażowania uczonego w pozycję i rozwój kultywowanej dyscypliny naukowej. Jakże był daleki od typu pracowników nauki upatrujących swoją misję w pracy prowadzonej w przygotowanych im, gotowych ramach, wśród których wykonują zlecone im obowiązki dydaktyczne i wzbogacają naukę swoimi przyczynkami! Reprezentował pokolenie profesorów — zwyczajnych! — poczuwających się do odpowiedzialności za sytuację uprawianą przez siebie nauki — stąd właśnie jego prace programowe i organizacyjne, stąd też jego skupienie się na problematyce fundamentalnej, ogromnie ważnej dla osadzenia nauki w kontekście społecznym i akademickim.

Prof. d'Avack pisał swoje prace w języku włoskim i wyrastają one z włoskiej sytuacji kulturowej i uniwersyteckiej. Nie umniejszając ich znaczenia uniwersalnego dla kanonistyki, trzeba jednak powiedzieć, że nauce światowej przysłużył się przede wszystkim inicjatywą powołania międzynarodowego stowarzyszenia dla rozwoju nauki prawa kanonicznego. Myśl założenia stowarzyszenia zrodziła się oczywiście w warunkach włoskich i to tych, jakie istnieją na wydziałach prawa. Stowarzyszenie przybrało jednak charakter międzynarodowy nie tylko z nazwy. Jego znaczenie polega głównie chyba na tym, że stało się areną wymiany poglądów i twórczej konfrontacji różnych kierunków kanonistycznych. Duża w tym zasługa jego inicjatora i prezesa przez pierwsze sześć lat, który chociaż konsekwentnie i reprezentatywnie tkwił w szkole włoskiej, to jednak wyróżniał się otwartością na inne kierunki i podejmował z nimi dyskusję. Żywo interesował się również

⁶ *Trattato*, V.

pracami polskich kolegów, przyznając im poczesne miejsce w panoramie współczesnej kanonistyki.

Niniejsze wspomnienie pośmiertne zamknijemy przytoczeniem wniosków końcowych, uchwalonych z inicjatywy prof. d'Avack przez uczestników III Międzynarodowego Kongresu Prawa Kanonicznego w Pamplonie dnia 15. 10. 1976. Kongres zwraca w nich uwagę na znaczenie nauki prawa kanonicznego, szczególnie w czasach obecnych, kiedy Kościół zostaje konfrontowany z głębokimi przemianami dzisiejszego świata — znaczenie nie tylko dla życia Kościoła, lecz również dla postępu nauk i współczesnej kultury prawnej. Podkreśla dalej znaczenie nauki prawa kanonicznego — zarówno w aspekcie historycznym jak i prawa aktualnego — dla formacji prawników świeckich. Wnioski te uzasadniają mandat przekazany przez Kongres przewodniczącemu stowarzyszenia, by zabiegał u kompetentnych czynników państwowych i międzynarodowych, kościelnych i świeckich, o umożliwienie i popieranie naukowego oraz dydaktycznego rozwoju studiów kanonistycznych.

Temu rozwojowi prof. P. A. d'Avack był oddany w sposób zasługujący na wdzięczność wszystkich, którym Kościół i jego prawo leży na sercu.